

Воротникова І.П., старший викладач кафедри природничо-наукових дисциплін та методики їх викладання ЛОППО

Психолого-педагогічні основи адаптації вчителів до використання інформаційних технологій

Стаття розкриває проблеми готовності вчителів до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для професійного розвитку і в професійній діяльності.

The article exposes the problems of readiness of teachers open up to introduction of IK technologies for professional development in professional activity

Дослідження в галузі інформатики і методології інформатизації та розвиток інформатизації освіти в Україні пов'язаний з іменами таких видатних і відомих вчених, педагогів і організаторів освіти й науки як: О.М. Білоцерковський, В.Ю. Биков, І.Є. Булах, Я.А. Ваграменко, Є.П. Веліхов, В.М. Глушков, А.М. Гуржій, А.М. Довгялло, О.О. Дородніцин, А.П. Єршов, М.І. Жалдак, Ю.О. Жук, І. А. Зязюн, М.З. Згуровський, В.Г. Кремень, С.С. Лавров, В.М. Монахов, С.М. Ніколаєнко, В.В. Олійник, В.Н. Редько, І.В. Роберт, В.П. Беспалько, А.А. Верлань, Є.І. Машбіц, В.М. Монахов.

Науковцями було доказано, що використання інформаційно-комунікаційних технологій можливо і доцільно при різних системах і видах навчання: програмованому (В.П. Беспалько, Н.Ф. Гализіна та ін.), проблемному (І.Я. Вернер, А.М. Матюшкін та ін.), розвивальному (Л.В. Занков та ін.), контекстному (Т.С. Буторіна, А.А. Вербицький, О.В. Чурбанова, Є.В. Ширшов та ін.), особистісно-орієнтованому (О.В. Бондаревська, В.В. Давидов, В.П. Зінченко, І.С. Якіманська та ін.), дистанційному (Є.С. Полат, С.О. Щенников, В.М. Кухаренко та ін.).

В дослідженнях В.Ю. Бикова, Л.І Долінер, М.І. Жалдак, І.Г. Захарової, В.Г. Кременя, Н.М. Морзе, К.Г. Кречетникова, Є.С. Полат та ін. знайшли відображення питання створення умов для формування інформаційної культури, особистісно-орієнтованого розвитку і креативності особистості при організації навчання в інформаційно-освітніх середовищах на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Нові завдання інформатизації освіти виникають у зв'язку з сучасними завданнями розвитку освіти, введенням профільного навчання, поглибленням інтеграції і розширенням масштабів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес та процес управління навчальним закладом. Аналізуючи дослідження видатних вчених та публікації педагогів в фахових виданнях з питань інформатизації констатуємо, що збільшення кількості апаратного та програмного забезпечення інформатизації освітнього процесу є необхідною, але не достатньою умовою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм і методик їх використання з державними програмами виховання і навчання, потребують принципово нових вимог до професійного рівня вчителя сучасної школи.

Не менш гострими, на нашу думку, є і проблеми адаптації вчителів до нових умов, які кожен день виникають завдяки розвитку інформаційного суспільства.

На думку соціолога Т. Парсонса найважливіші безпосередні канали впливу на соціальну систему знаходяться в культурній системі і системі особистості [2]. Саме тому, інформатизація школи не може бути результативною без успішної соціальної адаптації вчителів до викликів інформаційного суспільства.

Мета статті розглянути адаптацію вчителів щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Відповідно до поставленої мети сформуємо критерії:

- готовності вчителів до освоєння та використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- адаптації вчителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

В межах дослідження погоджуємося з думкою Щеглової С.М., що адаптація вчителів до процесу інформатизації є процес активного включення в різноманітні форми соціальної взаємодії, узгоджуючи вимоги інформаційного середовища і їх очікування, в результаті якого здійснюється засвоєння, використання інформаційно-комунікаційних технологій для професійного розвитку та в професійній діяльності [1].

Гіпотезою нашого дослідження є припущення що педагог, який використовує інформаційно-комунікаційні технології для власного професійного розвитку буде впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності та розвитку.

Найважливішим чинником успішної адаптації є «інноваційна схильність», під якою розуміється та міра мінливості, оновлення поведінки індивіда, яка обумовлена його внутрішньою, культурною і психологічною готовністю до зміни [3]. Готовність до інноваційної педагогічної діяльності — особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно ціннісного ставлення до професійної діяльності.

За даними соціологічних досліджень, лише 8 % педагогів працюють як новатори, а кожний п'ятий орієнтований на традиційні способи діяльності і з недовірою ставиться до інновацій [4, 277].

Успішність будь-якої інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й особистісному рівні.

На нашу думку, готовність - це внутрішній стан (здатність) особи, що є певною цілісністю, що є ознакою професійної кваліфікації, а також результатом цілеспрямованої підготовки. Готовність окрім необхідних знань, умінь і навичок включає не тільки адекватні вимоги до професійної діяльності, якостей особи і здібностей, але й пізнавальні (розуміння професійних завдань, оцінка їх значущості і т.і.), мотиваційні (інтерес до професії, прагнення успіху, професійного розвитку і т.і.) і вольові (подолання сумнівів, уміння мобілізувати свої сили і т.і.).

Компетентний фахівець є індивідуальністю, яка має здатність усвідомлювати власні цінності, зіставляти, оцінювати себе і інших, проектувати майбутнє, виходити за рамки предмету своєї професії, що дозволяє нам визначити компетентність, як вищу ступінь готовності.

Готовність вчителя до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій визначимо з урахуванням критеріїв готовності до інновацій [4, 281]:

- усвідомлення потреби запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у власній педагогічній практиці;
- поінформованість про новітні педагогічні технології з використанням ІКТ, знання досвіду роботи педагогів-новаторів;
- зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експеримент;
- стійка мотивація до подолання труднощів, пов'язаних з впровадженням ІКТ в професійній діяльності і для професійного розвитку;
- володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових;
- спроможність аналізувати власний досвід, навчати інших.

Окреслимо рівні адаптації вчителів щодо навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій для професійного розвитку та в професійній діяльності .

1. Негативний рівень. Характеризується негативним відношенням до всіх елементів інформатизації, відсутністю навичок оволодіння методами і прийомами ІКТ, відсутністю потреби в самоосвіті, слабкою пізнавальною активністю, відсутністю позитивної спрямованості на освоєння ІКТ.

2. Пасивний рівень. Характеризується байдужим відношенням до елементів інформатизації, формальним освоєнням методів і прийомів, слабкою потребою в самоконтролі, в самоосвіті, нестійкою спрямованістю на освоєння ІКТ.

3. Активний рівень. Характеризується прагненням досконало опанувати методами і прийомами ІКТ, потребою в самоосвіті, середньою пізнавальною активністю, але недостатньою результативністю впровадження ІКТ в професійній діяльності та для професійного розвитку і особистісних потреб.

4. Продуктивний рівень. Характеризується глибоким освоєнням ІКТ, стійкою потребою в самоосвіті, високою пізнавальною активністю; достатньо високою продуктивністю впровадження інформаційно-комунікаційних технологій;

5. Творчий рівень. Характеризується творчим освоєнням ІКТ, стійкою потребою в самоосвіті, високою пізнавальною, дослідницькою і суспільною активністю в області інформатизації.

У зв'язку з цим важливим завданням є знаходження способів підвищення мотивації вчителя, спонукаючої до навчання, професійного розвитку. Успішне формування мотивів має місце, якщо предмет тривало і стійко підтримується позитивними емоціями, при цих умовах мета (вивчення інформаційно-комунікаційних технологій та їх впровадження) перетворюється на самостійний мотив - формується механізм зрушення мотиву на мету.

Здатність вчителя оцінювати себе та інших є важливий індикатор поведінки в процесі подальшої адаптації, що особливо важливе, враховуючи,

що інформаційні продукти, технології, програми постійно розширюються і змінюються.

Е. Тоффлер пропонує: «Єдиний спосіб зберегти якусь подібність рівноваги в ході надіндустріальної революції – відповісти винаходом на винахід: створити нові особисті і соціальні механізми, регулюючі зміни. Отже, нам потрібне не сліпе ухвалення або сліпий опір, а безліч творчих стратегій, щоб вибірково формувати, відхиляти, прискорювати або уповільнювати зміну» [5].

Вважаємо висновком, що відповідно до рівня адаптації кожен вчитель потребує індивідуалізації підготовки в системі післядипломної педагогічної освіти щодо навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Відповідно до висновку перспективним напрямом дослідження вважаємо формування індивідуальних освітньо-професійних програм професійного розвитку вчителів та створення моделі індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителів в післядипломній педагогічній освіті на основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Література

1. Щеглова С.Н. Особенности адаптации учителей к информатизации: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [/http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/197850/print.html](http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/197850/print.html) . - Заголовок с экрана.
2. Парсонс Т. Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения // Американская социологическая мысль. - М., 1996. - С.515-518.
3. Кантер Р. Рубежи менеджмента (книга о современной культуре управления) / Пер. с англ. - М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 1999.
4. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с. (Альма-матір)
5. Тоффлер Э. Шок будущего. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003.- С. 25